

Бурят-Монголий УНЭН

№ 125 (5277) суббото июниин 28 1947 он

Мүнөөдөрэй номерто:

НЭГЭДЭХИ НЮУРТА: В. М. Молотов Париж мордобо... ХОЕРДОХИ НЮУРТА: РСФСР-эй Верховно Советэй заседани

ДҮРЭЗДЭХИ НЮУРТА: Харгы заһабарилгада анхарамаа габиха, Шэнэ бургуули барихань.

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголом Эбкомой, БМАССР-эй Верховно Советэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ РСФСР-эй Верховно Советэй 1947 оной июниин 25-ай заседани тухай

КОМБАЙНУУД БА ХУРЯАЛГЫН БУХЫ МАШИНАНУУДЫЕ ХҮСЭД БЭЛЭН БОЛГОХО

Энэй республикын үргэн тала дайдар таряанай гарсаа онсо байн. Колхозно шад болбол энэ жэлд элбэг болон ургуулаха гэж үгээс үгөөд, мүнөө талаа ехэ эршэтэй шангаар ажаллажа...

июниин 25-да, үгөөнөй 11 часта. Кремльда, Кремлевско Ехэ ордон соо РСФСР-эй Верховно Советэй зургаадахи заседани болобо. РСФСР-эй Верховно Советэй түрүүлгшэ депутат М. П. ТАРАСОВ түрүүлгшээр буугаа.

ховно Советэй анхаралда хүргэхые танине гуйна. РСФСР-эй Министруудай Советэй Түрүүлгшэ М. РОДИНОВ. 1947 оной июниин 25». РСФСР-эй Верховно Совет болбол депутат П. В. МАЙОРОВОЙ дурдхалдаар нима тогтоол нэгэн дуугаар абаба.

Гермашевэй звенодо

Гартаа хүрээ баринаг хэдэн үбдэх колхознигууд манай эндах Герасимов гэжэ ехэ хүндэлжэ нөрлөнөн байха юм. Гильберэ голэй эрдэе хаалта түхээржэ байна.

Гильбирэ голһоо һубаг канавануудыг татажа газараа унаха гэдэн үшхөл эдэ үбгэд гаргаа. Колхознигуудай эрхэлхтэй туһаламжаар 2700 метр хуушан канаванууд нольбон зангадһан, 4 километр ута шэнэ канава малгагдажа, таряанай газар уналагдһан байна.

Сабшалан дээрэ эмхитэйгээр гараба

Торнин аймагай «Брасный восток» колхоз (правленияни түрүүлгшэ Павлов) адуу малаа тобир тарганаар ондо оруул хэйн зорилгоор шэмэтэй найхан үбнэ тэжэл элбэгээр бэлдэхэ гэжэ шийдэнхэй.

рагданагүй, — гэжэ колхозой правленияни түрүүлгшэ нүхэр Павлов хуяоу нээр хөөрөнэ. Энэ хүдэлмэринүүдэ эршэмтэйгээр аюулхангаа хамта, эндахид парай хахалыг түүлз дундаа аюулжа байна.

В. М. Молотов Париж мордобо
Үсгэлдэр, июниин 26-да, СССР-эй Гададын Хэрэгүүдэй Министр В. М. Молотов Англиин ба Франциин гададын хэрэгүүдэй министрүүдтэй зүблөөндө хабаадахыг тула Москваһаа самолетоор Париж мордоод, тэрэ үдэртөө Парижда эрөөб.

Тарлахуряалгада бэлдхэнэ байна

Түхэнэй аймагай олонхи колхозууд тарлахуряалгада эрхимээр түхээржэ байна. Тодорхойлон хэлэбэл, Молотовой эрмэжэтэ колхозой түмэршэ дарханууд И. Макаров, С. Холхов, Д. Попов гэгшэ 3 жатка заһабарилһан ба орооно шэрэхэ эргэнүүдэ эрхим шанартайгаар заһабарилһан болоод шэнээр бүтээн байха юм.

Житомирно область. Бердичевск районий «Парижская коммуна» гэжэ колхозой зөвөөвөд, комсомолка М. П. Шатилюк кара таряанай ба намарай шэнхилэй тарилгын гешар бүрибөө 25 центнер ургаса хуряаха уялга абанан юм. Тэрэнэй участок дээрэ кара таряанай найзааруулаха үндэринь хүнэй тухай болобо. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) зөвөөвөд М. П. Шатилюк, колхозой правленияни түрүүлгшэ И. В. Орлюк гэгшэд кара таряанай ургасын шалган хаража байна.

ТАРИЛГЫН БУРТАГ ҮБНЭ ТҮҮНЭ

«Шэнэ байдал» колхоз Мухаршөбөр тосго түрүүлэн хабарай тарилгы дүүргээ лаш. Тинхэ зуураа, тусбөөнө гадуур 79 гектарта орооното куьтурануудай тарилга хэбэн байна. Энэ артелиин членүүд үндэр ургасын түлөө Бүхэсоюзна социалистическэ мурьсөөндэ оролсоходоо 184 гектарһаа ба бүриин 11 центнер шанисы, 24 гектарһаа ба бүриин 9 центнер хава таряа хуряа...

Агуухэ Октябрийн хүндэлэлдэ

Галуута-нуурай рудоуправлени хахад жэлэй тусэбье үлүүлэн дүүргэбэ
Галуута-нуурай рудоуправлени (эрхилэгдэ шэнэ нүхэр Яшевский, ВКП(б)-гай Обкомой партгор нүхэр Доброгоский, профсоюзай номитедэй түрүүлгшэ нүхэр Бабичев) июниин 23 үдэр 1947 оной түрүүлгшэ хахад жэлэй мүүрһэ малталгыг тусэбье дүүргэбэ.

Гурбан станок дээрэ

Байнаар ба бүтээсэтэйгээр хүдэлмэрилхэ, өөһаднигөө нүхэдөө гээгдэхгүй гэдэн эгээл нима оролдосотой ба зоригтойгоор манай эрхим токар Хакриков ажалалгаа үгэры ажилд юм гэжэ сундо-заһабарилгын заводой механикческэ цехтэ хүдэлмэрилдэг стахановец токар Петров хөөрөнэ. Тэд, нүхэр Петров токар Хакриковтай хоёрдохи жэлэй мэргэсэн хүдэлмэрилжэ байгаа юм.

ПРОМКОМБИНАДАЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

Торнин аймагай промкомбиндайд гутал, дэгл оёдог мастерской шэнэ мэргэжэл абажа байһан хүнүүд олон бин. Тэдэнэй дунда Советскэ Аринһаа табилжаха эрөөн нүхэр Антипов Дмитрий гэгшэ энэ мастерской нэгэ харын турша соо ученигээр хүдэлмэрилөөд, мүнөө мастеруудай шэгшэни болонхой.

Шэнэ нормо зохерлгодо бэлдхэнэ

Улан-Удын аймагай комбиндайд коллектив болбол механикческэ болон заһабарин хүдэлмэринүүдэ мүнөө байгаа хуушарһан ба багаар хараалагданан нормоудые хаража үзэхэ ба шэнэ үндэр нормо зохохо тухай бэлдхэлэй хүдэлмэри ажилэ. Мүнөө үедэ комбиндайд 6 цехүүдтэ байһан нормоудые хаража үзэхэ тусхай комиссиүүд байгуулагдаад, эдэ комиссиүүдта комбиндайд эрхим мастерууд, цехын начальнигууд, нормировщикууд, механикчууд ба ажалай бүтээсы холо үлүүлэн дүүргэдэг стахановчууд оруулагдаа.

РСФСР-эй Верховно Соедэй заседани

1947 оной РСФСР-эй гүрэнэй бюджет тухай элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэ

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соедэй Түрүүлэгшэ депутат М. И. РОДИОНОВОЙ үгэ

Нүхэд депутатууд! Советска Союзай арадууд үйлдэрин ба политическэ эдбонөө улам дэбжүүлэн, Агууехэ Октябрска социалистическэ революциин алдарт 30-дахн оёе угтан урагшаа дабшажа абана.

Үйлдэрин тусэбэ болзорхоон урда дүүргэхэ тухай ленинградийхидай патриотическа урал бүхы советска арадай дунда үргэнөөр дэмжэгдэбэ, юуб гэхэдэ, ленинградийхид болбол советскэ хүн бүхэнэй хүсэл зоригыг харуулан байна.

Манай сүлөөтэ социалистическэ, гүрэнэй ябаца гаршань замыг өрөжжэ харсадаа, тэрэнэй үнгөрөөшэ, мүнөөнэй ба ерэдүйн байдалай түлөө дүүрэн үндэстэйгээр өмгөрхөбдү.

Советскэ байгуулаалтын 30 жэл хадаа түүхын талаар харахада ехэ болзор хэбэ байбашье. энэ болзор политическэ ехэ ехэнүүд обьективуудаар дүүргэгдэнхэй, энэ болзор эконоическа ба социальна ухаанартай бодото дээрэ айхатбар ехэ ба гоё хайхан хубилалтануудаар баян байха юм.

Эртэ урдаа баруун зүгэй буржуазна гүрэнүүдээр гэгээнгэ бүдүүлг явзын ажабайдалтай орон гэжэ доро харалдажа байһан Россин арадууд мүнөө болоходо хүн туралтөнэй прогрессивнэ хүсүнүүдэй авангарда ябана. Бусад арадууд бүхылөө бодото дээрэ эрхэ сүлөөтэй болохор өөрынгөө түүхыг зохион абуулхыг СССР-эй арадуудай дүй дүршэл дээрэһэ хуралска шалаха ба хуралсанашье. Тээд, энэ агууехэ дүй дүршэл болбол хамагайл түрүүн ород арадай ба ажалшадай сүлөөтгын тэмсэлэй гол хүтэлэгшэ ба обшествен революционнэ оёор шөнөхдөн хубилгата түүрү хүсэн мүн байһан ород арадай авангард—хүдэлмэришан ангин дүй дүршэл мүн болоно!

Ахадүу союзна республикануудай хунда Россияка Республика болбол Советскэ Союзай эгээл ехэ хүсэтэ ба гол республика мүн болоно.

Советскэ Социалистическэ Республиканыудай Союз со элнэй ээлжэ байгаа һууриш хадаа эгээл гайхамшаг наца мүн байһан ба манай оройн бүхы нацнууд ба арадуудай дунда хубалбарилхы хүсэн мүн байһан агууехэ ород арада хабаатый үүргээр тодорхойлогдон.

Манай оройн республикануудай, СССР-эй бусад республикануудай, түрүүшн ээлжэндэ РСФСР-эй ахадүүгэй хани Барисаатай байжа гэжээр тодорхой хуби заада аши зэргын агууехэ удашанартай гэжэ сэрэгэй жалнууд—хүшэр хүндэ шалгалтануудай жэлүүдэ тодорхойгоор харуулаха. Иматгал агууехэ ород арадыг тоброн нягтарһан манай оройн бүхы арадуудай хоорондох дайшалхы хани барисаан, иматгал СССР-эй бүхы республикануудай РСФСР-ыг тойрон нягтарһан дайшалхы хани барисаан манай оройн дайсаваа илаха абадалда асарба.

Российска Федерациин ажахын ба культурна хүжүүлхын үүргэс бүхы советскэ оройн ажабайдалда аши зэргын ехэ байһан, республикын ажахын ба культурна хүсэ шадамыг саашан улам дэбжүүлхын түлөө, Федерациин арадай ажахын тусэбэ амжалтагтайгар гүйсэдхэ ба үдүүбшлэн гүйсэдхэхын түлөө, өөрынгөө ажахы ба культурныг хурдан тэмшээр хэргээн болдохо ба саашан хүжөөхын түлөө ород арадай ба РСФСР-эй бусад арадуудай тэмсэлэй аши зэргын ехэ удашанартай байһан энээн дээрэһэ тодорхойгоор харгалдана.

Арадай ажахы хэргээн болдохо ба хүжөөхэ сталинска табанжалыг гүйсэдхэхын түлөө манай республикада тусгаар харюусалдыг дээрэ дурсагдаша ушар даажгаша.

Республикын арадай ажахы хэргээн болдохо ба хүжөөхэ табанжалыг тусэбэй дүүргэлтын абаца тухай Верховно Соедэй бөгөөдхоноор элхдхэжэмин зүбшөөрйт.

1946 он соо ба 1947 оной түрүүшн хадаа соо манай республикын ажахы, бүхы Советскэ Союзай ажахыда аши амжалтагтайгар хэргээн болдохого ба хүжөөхөгдэе байгаа. Ажаүйлдэбарилхы продукция бүтээн гаргалта ехэ болобо, нилээд олон предриятинууд, хургууды, ажадуудай гэр байрнууд, колхозинуудай гэрнүүд хэргээн болдоходон са шэнээр барилдан байха юм. Гөрүудыг болбосон түхэлтэй болгохо, гэр байра ба коммунальна предриятинуудыг зохиотой байн болгохо талаар нилээд ехэ хүдэлмэри абуулагдан байна.

1946 он гүрэнэй ба кооперативна ажаүйлдэбэр дайнай һуудэ граждаска продукция бүтээн гаргах хэргыг шэнэ шэнэ табиха абадалай дүүргэлтын жэл болон байна. 1946 ондо үйлдэрин гүрэнэй тусэбэ Российска Республикын республиканска ба ногадай ажаүйлдэбэри, олоборилгын коопераци болон инвалидуудай коопераци бүхы дээрэ дүүргэбэ. Арад зоно хэргэтай эд бараз бүтээн гаргалта 1946 ондо 1945 онойхио орходо 800 миллион түхэригөөр дэшалһан байха юм. Хлопчатобумажна, хилгаан бүд, трикотаж, гутал, ашарта ба бусад үйлдүүдэй үйлдэрилгэ нилээд ехэ болобо. Тэршөлөн барилгын материалуудыг

үйлдэрилгэ, түлээ түлншэ бэлдэхэ ехэ болоһон байна.

1945 онойхитой жэшээлхэдэ 1946 ондо капитална хүдэлмэринүүдэй хэмжээ 148 процент боложо, дайнай үрдэ тээхи хэм хэмжээнхэ 180 миллион түхэригөөр үлүү гараһан байна. 1945 ондо 884 миллион түхэригэй үнэ сэнтэй гол фондууд ашагаллада оруулагдан байба, мүнөө 1113 миллион түхэригэй үнэ сэнтэй гол фондууд ашагаллада оруулагдан байха юм.

1946 ондо культурно-гэгээрэлэй эмхи-зургаануудай сетине дэлгэрүүлхэдэ ехэ анхрал тэршэлэн хандуулагдан байна. Энэ жэл соо театр, кино, клуб, уншалгын байшануудай тоо олошороо. Гансахан ээ дуугардаг киностанционуудай тоо 1945 онойхио орходоо 47 процент олошорһон байха юм. Тэдэнэрэй тоо дайнай үрдахи хэмжээнхэ үлүү гараа.

Манай ажаүйлдэбэри продукция гаргах темпээс хараһаа хаража хүдэлмэлжэ байша.

Табан харын тусэб республиканска ба нотагай ажаүйлдэбэри 102,6 процент, олоборилгын коопераци 104,6 процент дүүргэбэ. Продукци гаргалгыг 1946 оной табан харынхио орходоо республиканска ба нотагай ажаүйлдэбэри 12,7 процентээр ба олоборилгын коопераци—20,2 процентээр дэшалүүлбэ. Хахад жэлэйнгэ тусэбэ РСФСР-эй нотагай ажаүйлдэбэри болзорхоон урда июнин 21-дэ, олоборилгын коопераци июнин 29-дэ дүүргэбэ.

1947 оной январь—апрелин турша соо капитална хүдэлмэринүүдэй хэмжээ недондо жэлэй энэ үеынхио орходоо 18 процентээр үлүү гараа.

1947 оной табан хара соохи хүдэлмэрин дүн дээрэһэ манай ажахын амжалтагтайгар уржажа ба хүжөөхэ байһаниншэ харгалдана.

Дайсанай ээмдэлгэ доро байһанаа сүлөөлгөдөн гөрүудуу ба тосхонуудыг хэргээн болдохо асуудалууд манай хүдэлмэриг эхлээд һуури ээлһэн байна. Оройн 15 хуушалай гөрүудуудыг хэр энэ болдоогодо эхлээд анхрал хандуулагдана. Эдэ гөрүудуудай сүлөөлгөдөн саһаан хойшо горьтойгоор ехэ хүдэлмэри абуулагдана. 1946 он соо эдэ гөрүудууд ба Сталинград гэр байрн 285 мянган дүрбөлжөн метр талмай ашагаллада оруулагдан, водопровод, электростанцинууд ашагаллада оруулагдан байна. Лургуулинууд, культурно-гэгээрэлэй эмхи-зургаануудай нилээд хубин ба хэдэ хэдэн коммунальна предриятинууд хэргээн болдоходон байха юм.

Ээмдэлгэ доро урдан байһан хүдөөгэй районуудта 1946 оной турша соо 149 мянган гэр колхозинуудта барилдажа, 544 мянган хүн гэгээрэе оруулагдана. Эдэ районуудай колхозуудта 57 мянган ажахын болон 6 мянга 537 культурна-ажануудай гэр байрнууд барилдан байна. 1947 оной табан хара соо 14.712 гэр колхозинуудта хэргээн болдоходон ба барилдан, 54.774 хүн гэгээрэе оруулагдан байна юм.

Мүнөө жэл соо землинанууд сүм үгы хэдгэ, тэдэндэ ажануужа байгаа айнууд шэнэ гөрнүүдэ нүүлгөдөн байха еһотой.

СССР-эй правительство болбол ээлги, автомашинна, эдэ-хоол үгэжэ манай республикыны ехээр тэдхөөн байха юм.

Агууехэ Октябрска социалистическэ революциин 30-дахн ой хүртэр нэгшмэ айныг эемлянда үлээхэгүйн тулада хэзэ еһотой юумыг дүүрэн хэзэ зэргэ төбдөн.

Энэ хадаа хамагайл түрүүн Брянск, Орловск, Калужска, Смоленска, Псковско ба Великолужска обгүйсэдкомуудта хабаатый байна.

Манай республика олоациональна республика гэшэ. Тимэһэ, революциин урда гэр арадуудыг дарлагдан байһан мүнөөнэй автономно республикануудай тэжэлһэн байдалыг ба культурныг дэбжүүлхэ абадал парти ба правительствон сар үргэлжэн анхрал оролдого болоно.

Советскэ засагуудай жэлүүдтэ, илангата Сталинска табанжалынүд со манай Федерациин бүхы арадууд социальнэ-экономическа ба культурна хүжэлтэдэ ехэнүүд амжалтануудыг туйлаба. Автономно республикануудта хүдэлмэришадэй ба интеллигенциин каринууд бии боложо уржаба. Хэдэн мянган хургуулинууд, нилээд олон ээдэ хургуули ба техникумүүд байгуулагдана.

Ажаүйлдэбэри автономно республикада мүн үргэнөөр хүжээн байха юм.

Автономно республиканууд ба областинуудта ажахы болон культурныг хүжөөхэ хэргэе зорюулагдан һомололонууд жалыз жэлдэ ургана. Жэшээлхэдэ, 1947 он соо нилээд олон автономно республикануудай бюджет 1946 онойхио орходоо 1/3 дахин, харин Тувинска автономно областин бюджет 53,6 процент, Коми АССР-эй бюджет 35,1 процент, Башкыр АССР-эй бюджет—33,9 процент ехэ болоно.

Манай колхозинууд, МТС ба совхозуудай хүдэлмэришад бархашануудыг дэбжа, хүдөө ажахы хэргээн болдохын ба саашан хүжөөхын хойноһоо шэн зоригтойгоор ажаллажа байна.

Нүхэр Сталиной сасэмэргэн ударидалга доро халбарһан колхозно байгуулагда өөрынгөө агууехэ хүсэ харуулаба.

Эсэгэ ороноо хамгаалһан Агууехэ дайнай үдэ хэдэ ехэ бэрхшээлтэй байбашье, манай хүдөө ажахы тэрэндэ даалгашан зорилготуудыг амжалтагтайгар дүүргэжэ байгаа. Манай хүдөө ажахы дайнай шалгалтануудыг дабжа гараһан байха юм. Юуб гэхэдэ, манай хүдөө ажахын хүсэ шадалай үндэһэн хадаа колхозно байгуулагда өөрөө мүн болоно.

Мүнөө амгалан байгуулагда даман ороод байхадаа ард зоно элбэг дэлбэг эдэ-хоол, ажаүйлдэбэриг түүхэй эд бөгөөдхон Солээр соо элбэг дэлбэгтэр байгуулаха болон гүрэндэ нухала хэрэгтэй эдэ-хоолыг ба түүхэй эдэй резервнуудыг суглуулха эрхэ олгогтоор. — тимээр хүдөө ажахыг хүжөөн дэбжүүлхэ хойшоһуудаматаргүй зорилго манай гүрэнэй урда дахин табигдан байха юм.

Дайнай һүүлэй үдэ хүдөө ажахыг хүжөөн дэбжүүлхэ хэмжээнүүд тухай манай партиин Центральна Комитетай февральска Пленумээр гаргалдан тогтоол бүхы советскэ арадар халуун һайшаалтайгар утгадана.

Энэ тогтоол болбол арадай бүхы ажахы амжалтагтайгар хүжөөхэ үсөлүнүүд мүн байһан тулаһан манай хүдөө ажахыг хүжөөн дэбжүүлхын ба саашан хүжөөхын тулаа түүхэтэ ухаанартай байба.

Пленумэй тогтоол социалистическэ газартарналтайг хүжээлдэ шэнэ шата мүн боложо, дайн сэрэгтэй хүшэр хүндэ хойшолонгуудыг усадаха харгыг заана ба дайнай һүүлэй үдэ хүдөө ажахыг улам хүсэтэйгөөр хүжөөн дэбжүүлхэ хэмжээнүүдэ тодорхойлоно.

Хүдөө ажахыг хүжөөн дэбжүүлхын тухай Советска Правительствын ба нүхэр Сталиной анхрал оролдогоор зоригжуулагдан оломинал колхозинууд, транспортнууд, совхозуудай хүдэлмэришад ВВП(б)-гэй ЦК-гэй февральска Пленумэй тогтоолоо харюу болгон ехэнүүд уялгануудыг бөөдэ дабжа абад, мүнөө жэл үнээр баян уржаа ургуулахад, тэрэнээр сар соонь хуралхад, хүдөө ажахын продукцияг тусааха талаар гүрэнэй урда тээхи уялганууд дүүргэхэдэ гэжэ үгэе үгэһэн байна.

Колхозууд са совхозууд мүнөө жэл Унгаргэс жэлэйхидэ орходоо хабарай тариалыг элхдхэгээр үнгэрөө. Газарай хүрлэ элдүүрилхэ ба хүдөө ажахын культурнуудыг тариха талаар агрономическа эрхм арга дүршэлүүд үлээжэ үргэнөөр хэрэглэгдэн байна.

Юнин 20-ой мэдээгэр РСФСР-эй колхозууд недондо жэлэйхидэ орходоо 3 миллион шаху гектар ехээр тариалга хэдэ байна. Эдэ-хоолыг тон шухала культура — хабарай шенишын тариалгыг талмай шимээд үргэхэдгөө.

Манай республиканска совхозууд хабарай тариалыг мүнөө жэл байһан үгэрдгөө. 511 совхозуудай РСФСР-эй совхозуудай Министерство хабадай тариалыг

июнин 5-хэ—недондо жэлэйхидэ орходоо 10 хоног эртэ дүүргэжэ, тусбөө 102,5 процент дүүргэбэ.

Тариалын талмай үргэхэдгэхэтэй хадаа полевой хүдэлмэринүүдэй шанар нилээд хайжаруулагдана.

Советскэ Правительство арадай культурныг хүжөөхын тулаа юшые хайрлагдугтэй ба энэндэ зорюулан ехлээд хүдэлмэри абуулагдана байна. Манай оройн улаа ехэ бэрхшээлүүдэ үлээжэ байһан Эсэгэ ороноо хамгаалһан Агууехэ дайнай жэлүүдтэ парти ба правительство болон хууль тухай анхралаа һуудхаагүй бэлтгэ. Культурна ба арадай гэгээрэл һомололоо жэлбэ жэлдэ уржажа байгаа. 1947 он соо социальнэ-культурна хэмжээ-ажуулануудта зөөри һомололоо нилээд эхлэхгэдэ гэжэ боджээдэ харалдана. Зүбхэн лэ арадай гэгээрэлэй хэрэгсэлүүдэй һомололоо мүнөө жэл 4 миллиард 217 миллион түхэригөөр ехэ болдогоо байна.

1946—47 оной хуралсалай жэлдэ эхил, долоон жэлэй ба дунда хургуулинуудай хуралшадай тоо 1 миллион 100 мянган хүнүүдгөөр олошорһон ба эхил, долоон жэлэй ба дунда хургуулида хуралсажа байгаа үхнүүдэй нитэ тоо 15,5 миллион хүн болоно. Советскэ багшанар болбол советскэ залуунуудыг хурхаха ба хүмүүжүүлхэ хэргыг саашан хайжаруулахын тулаа бүхы хүсээг гаргана.

Тээд, энэһинэ ойлгосотой, юуб гэхэдэ уржажа ябаа үетэһинэ хурхаха ба хүмүүжүүлхэ тухай анхрал оролдого манай парти ба советскэ гүрэнэй шухалын шухала зорилгон байһан ба байнашье гэшэ.

1946 он соо ба 1947 оной хахад соо РСФСР-эй ажахы ба культурныг хүжөөхын гол дүнгүүд нилээд байна. Эдэ дүнгүүд хадаа ардай ажахыг түрөөр хэргээн болдохо ба хүжөөхэ замаар эгшмэгтэй найдамжатайгар ябажа байһанмай, табанжалэй тусэбэй гансаханшье дүүргэхэдэ бэшэ, мүн үдүүбшлэн дүүргэхэдэ байһаншье харуула.

Энэһинэ хажуугаар манай республикын ажахын зарим халбарид нилээд ехэ дутагданууд байха юм. Зарим Министерствүүд тогтоогдоһон тусэбүүдэ дүүргэнгүй.

Тусбөө хэдэн жэл соо дүүргэгүй РСФСР-эй ой моной ажаүйлдэбарилхы Министерство мүнөө жэшье хүдэлмэриг хайжаруулаһангүй. Энэ Министерство 1947 оной табан харыгша тусэбэ оройдоо 81,5 процент дүүргэбэ. Ой моной ажаүйлдэбарилхы Министерствын мүү хүдэлмэришэ хамагайл түрүүн доо бэлдэхэ дээрэ үйлдэбарилхы эр эмсэгыг, механизм ба транспортны хангалтаггүйгөөр хэрэглэжэ байһанарын талбарилгалдаана. Энэ Министерствын хүдэлмэришад модбэлдэхэл дээрхи механизацин ухаанарыг дутуугаар сэгшдэг. Апрель—май соо тракторнууд оройдоо 58 процент, автомашинууд—40 процент хэрэглэгдэбэ гэжэ хэлэхэдэ ойлгосотой болоно. Модыг механизированна аргаар бэлдэхэ ажал дээрэ хүдэлмэришад ажалай бүтээһин нормо хунда жэшээгэр 78 процент дүүргэгдэнэ.

РСФСР-эй Министрүүдэй Совет ой моной ажаүйлдэбарилхы Министерствын ажаүйлдэбарилхы хайжаруулаха талаар, илангата, бии байгаа техникны материална хэрэгсэл, ой моной ажаүйлдэбарилхы сар үргэлжэн хүдэлмэришад кадрлар хангалта ба тэдэнэрэ культурно-ажануудалай шухала үсөлүнүүдэ байгуулаха талаар хэдэ хэдэн хэмжээнүүдэ абаһан байна.

Ой моной ажаүйлдэбарилхы Министр нүхэр Бовин үзүүлэгдэн туһаламжыг шадамараар хэрэглэжэ, 1947 оной үнгэрэгшэ табан хара соо арадай ажахыда дутуугаар үгэһэн модоо хүсэлдүүлхэ еһотой.

Энэһинэ дүүргэхэ, арга-боломжонүүд Министерствоз бии. Энэһинэ модо шэрхэ 1947 оной май харын тусэбэ Министерствын дүүргэһэн абадал дээрэһэ харгалдана.

Нотагай түлшын ажаүйлдэбарилхы тусбөө тэршөлөн дүүргэнгүй. Республиканска ба нотагай ажаүйлдэбарилхы предриятинуудыг, гөрүудууд ба ард оной хэрэгсэлэй түлшээр хангахын тулаа нотагай түлшнүүдэй бэлдэхэдэ материална ехлэхэдэ зорилго энэ ажаүйлдэбарилхы урда табигдан байгаа. Тээд, энэ зорилгыг нотагай түлшын ажаүйлдэбарилхы үшөө дутагдантайгар дүүргэнэ. 1947 оной табан хара соо энэ ажаүйлдэбарилхы предриятинууд 81 мянган тонно нүүрбэ, 769 мянган кубометр түлээ ба 123 мянган кубометр модо дутуу үгөөд байна. Нотагай түлшын ажаүйлдэбарилхы Министерствын предриятинууд дээрэ оруула машина ба отбойно балтанууд мутгаар хэрэглэгдэнэ. Торфын намагууд дээрэ ажаллаха талмайнууд сезондо сар болзор соо бэлдэхгэдгүү. Хэдэ хэдэн торф үйлдэбарилхын заводууд эмхилдэлэй техникска шалтаганууд дээрэһэ хүдэлмэришадгүй.

Нотагай түлшын ажаүйлдэбарилхы Министерствоз, областной, хизарай гүйсэдкомууд ба автономно республикануудай Министерствүүд Советүүд нүүрбэ, торф, тэршөлөн түлээ ба дархалтын модо бэлдэхэдэ талмай оройн сэгта байдалаа зааха ба түсэбэй дүүргэлгыг хүсэмдүүлхэ еһотой.

РСФСР-эй арадай ажахыг хүжөөхэ табанжалэй тусбөөр ба 1947 оной тусбөөр ажаүйлдэбарилхы гэр байрын-коммунальна болон социальнэ-культурна барилгын талаар ехлэхэн хэмжээһин капитална хүдэлмэришад хараалагдан байна. РСФСР-эй ажахыг саашан хүжээлтэ болбол капитална хүдэлмэришад тусэбэ амжалтагтайгар дүүргэһэнхэ ехээр хуралсажа гэшэ. 1946 ондо капитална хүдэлмэришад тусэбэй дүүргэлтын дүнгүүд ба 1947 оной хүдэлмэри болбол капитална барилгын талаар хэрэг байдалай хангалтагтай байһаншье байһаншье гэшэлнэ.

1947 оной 4 харын турша соо капитална хүдэлмэришад тусэбэй тусбөө арайхан гэжэ 14,6 процент дүүргэгдэнэ. Тимэһэ тулаа, манай гол анхрал болбол мүнөө һомололгыг ехэ болгохо тухай гүйлгата бэшэ, харин табигданшье зөөригүлэ хүсөөр ашаглаха хэрэгтэ хандуулагдаха еһотой.

Капитална хүдэлмэришад тусбөө болбол гэр байрын-коммунальна барилгын талаар, хургуулинууд са болшинуудай барилгын талаар, барилгын материалуудай ажаүйлдэбарилхы ба нотагай ажаүйлдэбарилхы талаар илангата хангалтаггүйгөөр дүүргэгдэнэ.

1947 оной тусбөө болбол немелкэ ээмилгын үдэ хандаргалдан гөрүудыг хэргээн болдохо талаар, тэршөлөн республикын бусад гөрүудта гэр байрнуудыг, хургуулинуудыг, болшинуудыг барилгын талаар ехлэхэн хүдэлмэришад хараалһан байна. Энэ барилгыг гол түлээ граждаска-гэр байрын барилгын Министерствоз эрхэлнэ.

Энэ Министерствоз тэршэй материалнэ-техникска баян бэлдүүлхэ талаар нилээд ехэ туһаламжа үзүүлгэдэ гэшэ. Тээд, нилээд туһаламжа үзүүлгэдэн байбашье, Министерствоз болбол тогтоогдоһон тусэбэ дүүргэнгүй. Министерство ба тэршэй главно управленинууд өөртө байгаа сүхы ресурсуудыг ашаглангүй. 1947 оной 4 харын тусбөө оройдоо 64 процент дүүргэгдэнэ. Министерство барилгын трестүүдтэ хүдэлмэришэ эмхилхэ хуушарал мүү заажа, ажалай бүтээсэ багтаа хүдэлмэришэ хүсүнүүд ехээр өрөжэ ошожо салдаг.

Вологодско, Тульска, Курганска областинуудтахи барилгын трестнууд илангата хангалтаггүйгөөр хүдэлмэришад. Калининска ба Московска областинуудтахи граждаска-гэр байрын барилгын трестүүд энэ жэлдэ хүдэлмэришэ һуудхаха.

Барилгын хэрэгсэл хүдэлмэришад хайжаруулаха ба трестүүдэй хүдэлмэришад гэгээлгыг түрөөр дабжа тусаа Министерство нүхэр Игнатовой анхрала хандуулаха шухала. Тэршөлөн үйлдэбарилхы тусэбүүдэ областной ба гөрүудтэ трестүүдээр үгэ дутуугүйгөөр дүүргүүлхы хангалта хэрэгтэй барилгыг эмхи-зургаануудта шухала туһаламжа үзүүлхыг, барилгачуудта гэгээлгыг ба тэдэһинэ

ашагаллада оруулаха болзорыг илангата ашагаллада оруулагдан байба илангата абадалыг гаргахгүй, тэршөлөн барилгын нотагай материалнуудыг барилгачууд табилгараһагүйгөөр үгэжэ байхе хангалта гэжэ ажалшад депутатудай Советүүдэй гүйсэдкомууднаа эрхэ эрхлэжэ.

Депутатууд үгэ хэлэхэдэ республикын коммунальна ажахын Министерствын тусбөө тэршөлөн зүбөөр шүүжээбэ. Дайн жэлүүдтэ манай гөрүудуудай гэр байрын коммунальна ажахы болбол нилээд ехээр хандарда оройһон байна.

Манай республикын үүшэн районууд гөрүудта ард зоний ехээр ехээр абадал, тэршөлөн ээмдэлгэ дайришөө абадал гөрүудтэ немелкэ бюджетарамжын хэһэн ехэ хандаргалтанууд хадаа гэр байрын-коммунальна ажахы хэргээн ба үргэхэдэ талаар ехлэхэн зорилготуудыг коммунальна ажахын Министерствын нотагай гүйсэдкомуудай урда табигдан гэжэ зуура, коммунальна ажахын Министерство болбол тэрэндэ даалгашан зорилготуудыг мутгаар сэмдүүлжэ байна.

Тэршэй хүдэлмэришэ шүүжэлһэн үшөө халаа Министерүүдэй Советэй хүдэлмэришэ шүүжэлгэ болгоно. Тимэ хэргыг коммунальна ажахын Министерствоз баба Министерүүдэй Совет болбол жэл бүхы дутагдануудыг зайлуулхы түлээ гэгээл хэрэгтэ тэдэһинэ туһалха халгыг хүсэлтэй байһаншье мэдүүлһэн ушар болоно. Энэ хэрэгтэ түрүүшн зорилгыг хадаа гэр байрын барилгын ба зайбэриин, коммунальна предриятинууд ашагалтын, гөрүудай транспортын ба гөрүудыг болбосон түхэлтэй болшын хүдэлмэришэ тогтоогдоһон тусэбэ үлээжэ абадал болоно. Энэһинэ бөөлүүд бүхы арга-боломжонуудтай. Тогтоогдоһон тусэбэ гүйсэдхэхын тулаа эрэгтэй юменүүд бутадаа үгтэнхэй. Энэ бэрхэ зорилготуудыг бэлдүүлхэ хэрэгтэ үргэн шитэ ажалшадые үргэнөөр хийн дүүлха хэрэгтэй.

Энэ талаар нотагай Советүүд улаа ехэ хүдэлмэришэ хэдэ еһотой. Коммунальна ажахын Министерствын нотагай органуудай хүдэлмэришэ уршаншэ талсаа, тэршөлөн туһалха ба тэдэһинэ хүдэлмэришад үдэр бүхэндэ хинажа байха эрхлэжэ байһана.

Таанарай үзэмжэе табигданшье бидэһинэ проект соо ажахын ба культурны барилгын талаар манай республикын мүнөө байгаа тээ улаа ехлүү зорилготуу харгалдана гэшэ. Арадай ажахы хэргээн болдохо ба саашан хүжөөхэ тусбөө хараалагданшье зорилготуудыг бэлдүүлхэ хадаа бюджетдыг амжалтагтайгар дүүргэхэ абадалаа дүлбэлхэ байба.

РСФСР-эй Министрүүдэй Совет болбол 1946 оной бюджетэй дүүргэлтын дүнгыг област, хизар, автономно республика, тэршөлөн РСФСР-эй Министерство ба захиргалнууд бүхэнэй талаар тулганшье тон гарнаар хаража үшөө бюджетдыг гүйсэдхэхэ түшээ хүдэлмэришадые хайжаруулаха тухай шухала заагинуудыг үгөө.

Олохон гүйсэдкомууд өөрынгөө хүдэлмэришэ финансова органуудта хусад ашарыгша табилдугтэй ба энэ хүдэлмэришэ болбол гансахан лэ финансова органуудай хэрэг гэжэ тоолодог байна. Тимэ хандалтын эсэстэ олон обьектуудай хэдгүүд олоо долодхын талаар, мүн бидэ гаргалыншье талаар дүүргэгдэнгүй байха юм. Социальнэ-культурна хэмжээ-ажуулануудта хэрэгтэй мүнбэ Солээр ба хүсөөр табигддаггүй, багшанары ба медицинска хүдэлмэришадтэ санья хууныг удааруулжа түлээдэг байгаа.

Энэ хадаа илангата Архангельск

Харгы заахарилгада анхаралаа табиha

Республика дотор үнэргэгдэж байгаа харгы зам барилгын нэгэ харын түрүүшн арбан хоногой дунгыс абаад үзэхэд, энэ хүдэлмэри тон булаар ябуулагдажа байна. Үнэргэгдэж байгаа 1 ара соо бүтээгдэхээр хараалагдахан харгы замын шөнээр бариха түсбэ—4 процент, капиталнаар заахарилга—6 процент, хүүргэнүүдэе заахарилга ба шөнээр барилга—52 процент дүүргэгдэхан байха юм.

Харгы замын хайжаруулгын гүн ухыс мэдэрхэн аймгүйсэдкомүүд болон тэрэнэй харгы замтай таагаууд болбол энэ үнэргэгдэж байгаа харыс ажалал үндэр бүтээсээр уггажа, нилээд хүдэлмэри ябуулжа байна. Жэшээлхэд, Сэлэнгын аймгайхид энэ харын эхлэхан үдэрхөө абаад нилээд олон тооной хүдэлмэришэд болон мори унаагай хүсые харгы замтай хүдэлмэрид хараалагдахан түсбөө гадуур гаргаад байна. Энээнэй ашаар үнэргэхан арбан хоногой туршада 5 километр утатай харгы капиталнаар заахарилгадан, бүтэдэ 100 гаран погонно метр хэмжээтэй хүүргэнүүд заахарилгагдаж дүүргэгдэхан ба арбан километр утатай шөнэ харгы байгуула хүдэлмэри эхилгээд байна.

Тэрэнэй гадна, Жаргалантын сомоной Тельманшэй нэрэмжэтэ колхозойхид 70 погонно метр утатай хүүргын барилгыс дүүргэх болоо. Мүн Селендумын сомоной «Улаан темник» (түрүүлэгшэн Цыдыпов) Сталиной нэрэмжэтэ (түрүүлэгшэн Дамбено), Калининэй нэрэмжэтэ (түрүүлэгшэн Миталов) колхозууд харгы замын хайжаруула тасаар 1947 он дотор хаха хүдэлмэрин түсбэе бүримүхан дүүргээд байна.

Мүн Яруунын аймгай «Улаан Ярууна» гэжэ колхозыс абаад үзэе. Тус колхозой хүтэлбэрилэгшэд болбол харгы зам заахарилгын хүдэлмэри колхозингуудыс олоор гаргажа шадаа. Тэрэ колхозоо хүдэлмэригэ байгаа 60 колхозингууд 27 мори унаагай, нэгэ автомашинайтай ба нэгэ трактортайгаар хүдэлмэриин. Тинхэдэ, 5 хоногой турша соо 1,5 километр харгы капиталнаар, 3 погонно метр хэмжээтэй 2 хүүргэ заахарилгын ба харгын заахарилгада хэрэггэгдэхэ 260 кубометр хайр шулуу бэлдэхэхан, мүн бусадшыс хүдэлмэринүүдэс хээн байна.

Ингэжэ харгы зам заахарилгын хүдэлмэрид онсо анхаралаа табиha байхан колхозууд республика дотор олон. Гэбшье, олошхи аймагуудай хүтэлбэрилхы эмхизургаанууд болон зарим колхозуудай хүтэлбэрилэгшэдыс энэ шухала асуудалда бодото анхаралаа табидаггүй байна.

Жэшээлхэдэ, Тарбагатайн аймагай гүйсэдхэе комитетой түрүүлэгшэ нүхэр Бурзаков болон тэрэнэй харгы замтай таагыс даагша Путилов гэгшэд харгы замтай барилгын нэгэн харыс үнэргэгдэдэ ямаршыс бэлдэхэл хээгүй. Тус харын эхилхэнэ 7 хоног урда тээ энэ асуудалыс аймгүйсэдкомой заседани дээрэ хэлэрхэн аад колхозуудай бүтэхэс еһотой хүдэлмэринг түсбүүдыс сэг соосх колхозуудта гаргагшэй байгаа. Тус аймаг болбол үдэр бүри 240 хүниис харгын хүдэлмэрид ябуулаха түсбэтэй байхан аад, мүнөө оройдоол 160-аад хүнүүдэс тус хүдэлмэрид ябуулжа байна.

Тэрэнэлэн Бялхтын аймагай харгы замтай таага (даагшань нүхэр Малков) энэ үнэргэгдэжэ байгаа харыс мүн лэ бэлдэхэлгүйгөөр уггаа. Харгын хүдэлмэрид ябуулжаар хараалагдахан бүхы хүдэлмэринг хүсэний минл 50 процентныс энэ хүдэлмэрид элсүүлэгдэхэй. Тинхэдэ, Заиграйн аймагыс абаад үзэе. Тус аймагай харгы замын хэээр муудашоо гэжэ сууда гархан байдаг. Гэбшье тэндэх аймгүйсэдком (түрүүлэгшэн нүхэр Мигулан) болбол өөрыншөө харгы замтай таагай хүдэлмэрид ямаршыс түнэламжа үзүүлэгүй. Харгы замтай хүдэлмэрид үдэр бүри 164 хүдэлмэришэд 56 мори унаа ажаллахаар хараалагдахан байгаа. Мүнөө оройдоо 60 хүн, 15 мори энэ хүдэлмэрид гаргагдэнхай.

Мүн бусадшыс аймагуудта харгын хүдэлмэри нимэрхүүгээр ябуулагдажа байна. Харгы замын хайжаруула гэжэ сонсоходон нэгэ ара дотор харгы зам заахарилга түсбэтэ хүдэлмэринүүд, илаггажа республиканска удхашанартай шулаха харгы замууд заахарилгагдажа заагагшэй дүүргэгдэхан байха еһотой. Тинэ тула аймагуудай хүтэлбэрилхы эмхи зургаанууд болбол энэ асуудалыс бөөдүүлхип тула арид хэмжээнүүдэс абаха уялгагтай.

Б. Цыреторов.

Хангалтатой гэнэ тоолобо

Баяхан Закамней аймгай Михайловска сельпогой правлени болбол цайшигуудайнгаа суглаан дээрэ 1946 оцдо ба 1947 оной нэгдэхэи квартал соо хээн ажал хүдэлмэри тухайгаа тоособо. Сельпогой правленин түрүүлэгшын орлогшо нүхэр В. В. Яньковай тоосото эиндэх хээнэй хүдээр пайшигнууд болбол сельпогой хүдэлмэрин амжалтанууд ба мүн эндэ байгаа эхэнүүд дутуу дундалуудыс большевистсээр шүүмжэлэн байна.

«Большевик» колхозой гэнүүн нүхэр Бельев үдэ хэлэхэдэ «манай сельпо халаа ад бараанай эрбэсын түсбэе ходоодо үзүүбшэлэн дүүргэжэ, аймаг соогоо түрүү сельпошуудай нэгэн болоо гэжэ тоологдог гэшээ. Гэбшье манай сельподо дутуу

дунда зүйлүүд тон олон. Паада захын хэлэхэдэ, хоср жэл соо сельпомнай мыла, бүд гэхэ мэтын зүйлүүдыс, мүн элдэб амбартануудыс тон хоомоор худалдаа ба оройдоомыс асардгүйгүгү шахуу гэшээ. Бидэ пайшигнууд үргэн хэрэггээдэй ад бараа элбэгээр асархынь хүдээжэ байна» бидэ—гэбэ.

Үнэргэхан сагта гарахан дутуу дундалуудыс сельпогой шөнэ бунгагдахан правлени хараада абажа ажал хүдэлмэри улам хайжаруула еһотой гэжэ үгэ хэлгшэд тэмдэглэбэд.

Тус суглаан болбол сельпогой правленин хүдэлмэриис хангалтатой гэжэ тоолоод, сельпогой правлени ба шалгалтын комиссиис шөнээр бунгаба.

Д. Цыреторов.

Уранзохоолшодой союзда

Бурят-Монголой уранзохоолшодой союз Октябрьска революциин 30 жэлэй ойдо зөрюулжа хэдэ хэдэн шүлэгүүдэй ба расказуудай сбордингууд болон пьесэцүдыс хэлэн гаргаха гэжэ түсбэлэхан байна. Энэ номууд болбол Бурят-Монголой гүрэнэй хэлбэлээр хэлбэлгэхэ юм. Баяхан Уранзохоолшодой союзда энэ сэринг номууд боложо хэлбэлгэдэ ноэдүүд Цэдэн Галсановой ба Чимит Цыдендамбаевай шүлэгүүдэс сбордингуудай зүйнэлгэ болобо.

Энээнэй урда тээ өөһэднгөө зохоолнуу соо горьтохон алаунуудыс гаргана Чимит Цыдендамбаев болбол шөнэ шүлэгүүдыс башхээдэ нилээд амжалтануудыс туйлахан байна гэжэ зүйбэн хэлсэгдэхэ абаадагшад тэмдэглээ. Тэрэнэй бөшлөн «Месква мордохо хубуунд», «Тарбагатай», «Тайгада хабар» гэнэн шүлэгүүдыс ажабайдалай томохон асуудалануудыс харуулаха гэжэ авторай оролдоо гарганынь гаршэнэ. Гэхэтэй хамта Цыдендамбаев зарим шүлэгүүд соогоо бодото байдалыс харуулаха дан натуралистическээр гэхэ гү, тайбарилан хэлэхэдэ, общественнэ үзэгдэлүүдэй гол шухалынь онсолон гаргахын оролоо, байхан юмыс «байхан соонь» бэшээт орхижорхидог ушарнууд үзэгдэнэ. Цыдендамбаевий творчествын энэ дутагдалтай талын «Байгалай басаган», «Аламжа мэргэнэй алтан үлгы» гэжэ үлгэрэй аялгаар бэшэгдэхан шүлэгүүд соонь харагдана.

Нүхэр Цыдендамбаевай шүлэгүүд туштаа үгэ хэлэхан нүхэр Хоша Насарачев болбол Чимит Цыдендамбаев — вонпр-

хойтой шүлэг бэшээд өөрыншөө баримтагтай нүхэр юм. Тэрэнэй шүлэгүүдэс толгой холбохо ба рифмалэхэ явадан дан найса сахигдадаггүй болоомыс, шүлэгүүдыс аянга найнтай байдаг байна. Зүгээр нүхэр Цыдендамбаев шүлэг бүхэнөө хүрса тодо болохо тухайда, шанар муутай үгэнүүдэс шүүрдэжэ хаяха тухайда напалаа багаар табидаг ба нэгэ шүлэг соогоо олон юмэнүүдыс «суглуулаха» харуулахыс хүсэдэг дээрэнэнь шүлэгын хэмжээгээрээ эхэдэжэ, ухалыс баларашаха ушарнууд нэгтэе бонш үзэгдэнэ. Энээнэй хойшо шүлэгөөс нэгтажаруулаха талаар Цыдендамбаев найса ажаллаха еһотой гэжэ хэдэн шүлэгүүд дээрэн тогтожо хэлээд, «Байгалай басаган» ба «Аламжа мэргэнэй алтан үлгы» гэжэ шүлэгүүдыс эрид шүүмжэлэбэ.

Ушарын хадаа нүхэр Цыдендамбаев аруун хайхан Ангара басаганайнгаа Енисейтэй ханилан онохо гэхэдэ хоргож байхан шангээр Байгал далайе харуула. Ангарагай Енисейтэй зол жаргалаа нэгдүүлэхэ гэхэдэнь Байгал абын: «Ашата эсэгын хажуунаа Арай хаанышье ошохогүйш, Далан дабхар хашаадан Дабхар суурга үдэгтэй»,—гэжэ харуулана.

Цыдендамбаев хадаа хуушанай феодальна Бурят-Монгол гэшэ гэжэ Байгалыс абажа бэшэ хум гэшэ. «Энэйс ехэ буруу, ушарын Байгал гэшэ манай арадай дуу хүгжэмдэ бурят арадай гуламта гэшэ гэжэ тоологдог байна» гэжэ үгэ хэлэгшэд Цыдендамбаевай баримтыс буруушаба. Нүхэр Гунзынов гэшэ «Аламжа мэргэ-

ней алтан үлгы» гэжэ шүлэгынэс шүүмжэлэж, алган үлгэдэ «эуни хасараа хүргэхан хүн зуун наба павалха» гэнэн мүрүндын үлгэртэ «шүтэхэ» абадалыс харуула гэжэ тэмдэглэбэ.

Намжил Балдано хадаа Цыдендамбаевай шүлэг үдэ өөрыншөө зохоолоо харуусалгайгаар ханадаг боломынь тэмдэглэхэ зургаа. «Зарим шүлэгүүдын гүнзэгыс ухатый ба уран найруулгатай байбашье, тэдэнын забһаар нэбхи нула удхатый үгүүлэлүүдэй ушаргад дээрэнэнь найс ажанара гэжэ хархэнь» гэбэ. «Цыремшилэй бусалга» гэнэн шүлэг соохи:

«Харин голуудтай уныс Халитар дундагад котельныс Аралаа үгэлэн сумка соосх Абтай мангаар хонирно» гэнэн дүрбэн мурундүдэй түрүүшн хөөрой еха оролоо байбашье наань, удахи хөөрой хүрса тодо боложо шадангай. Иналта түгэс дайн байладе дүүргээд гэртөө бусажа абахан хуныс хообон котелоо «абтай шангаар» хониргожо яваа гэжэ харуулжа болохогүй гэжэ саашан Балдано хэлэбэ.

Цыдендамбаевай шүлэгүүд тухайда нүхэр Ц. Очиров, Б. Санжин болбол бусад зүйтэй шүүмжэлүүдыс хэбэ. Талхэ сугларгаад нүхэр Цыдендамбаевта хэлбэлхын урда тээ шүлэгүүдэйгэс бүхы дутагдалуудыс зааха гэнэн наамжа хэлэбэ.

«Литературна вторниго» хэлсэн зүйлгэдэ табидахан поэт Цэдэн Галсановой «Шөнэ таряан» гэнэн шүлэгүүдэй сбординг тушаа хониргогтой хөөрөлөөн болобо. Үгэ хэлэгшэд Цэдэн Галсановой шүлэгүүд болбол идеологическа талаарла харса байханаа гадна тодо ритмтэй, баяр рифмтэй байна гэжэ байшаабат. Энэнь

илангаа «Эрэлхэг гурбанай тухай» гэнэн баллада соонь илгаржа гарана гэбэл: «Нөгэмнай—талын табанзуушан, Нүгөөдэмнай—талын дууша адуушан, Гурбадахимнай—тайгын ангуушан, Гурбадин бидэнэр—эрэлхэг буушан.»

Нүхэр Зугеес хадаа «Ленинград» ба «Звезда» журналууд тухайда ВВП(б)-гэй ЦК-гэй тогтоолоо хойшо манай уранзохоолшод өөһэднгөө зохоолнуудта нилээд амжалтануудыс туйлаа. Эзэнэй тоодо нүхэр Галсанов ехэхэн абаад бүтээбэ гэжэ тэмдэглэбэ.

НИИКЭ-гэй научна хүдэлмэрилэгшэ Цыдендамбаев поэт Галсановой гансал Бурят-Монгол тухайда бэшэ, үргэн ехэ Советскэ эсэгэ орон тухайда бэшээдэгынь ехэ найн гэшэ гэжэ тэмдэглээд, тэрэнэй шүлэгүүдэй тодо удхатый ба найруулгын формо найтагшэ байшажа, «эдэ шүлэгүүдыс хэлбэлхэ явадан ехэ зүйтэй байла» гэбэ. Н. Балдано ба Дондукова гэгшэд Галсановой дэлгэс ехэтэй ба залуу зохоолшод тэрэнэй шүлэг найруулдаг дүй дүршэмынь ехэ удхашанаргай байна гэбэд. Б. Санжин, Ц. Очиров, Дугарниамбаев ба бусад Цэдэн Галсановой «Мохомон», «Улаан пулаа», «Ханда-китюска» гэнэн шүлэгүүд соонь бин байгаа зарим хэдэ хүнгэ шанартай үгэнүүд ба зохи бэшэ үгүүлэлүүдыс шүүмжэлэбэ. «Шөнэ таряан» гэжэ Цэдэн Галсановой сбордингыс хэлэн гаргалта болбол найн үгүүлэхэ болоно гэжэ сугларгагдах хэлээс.

Үгэ хэлэгшэд шөнэ шөнэ шүлэгүүдэй сбордингууд ба поэмнүүдэй хэлбэлгэдэхэ абадал хадаа бурят-монголой шүлэг найруулгын теоретическэ асуудалануудыс соолон шидэхэгыс хойшошуулашгүй гэжэ тэмдэглэбэ.

Ж. ТУМУНОВ.

Шэнэ нургуули барихань

Торинг аймагай Дээдэ Бургалтайн сомоной Сахьяновгай нэрэмжэтэ хүдөө ажыхын артелин колхозингууд үр-хүүгэдэ эрхим хайнаар бурган хүмүүжүүлэхэ хэрэгтэ ехээр анхаралаа табиha. Эзэнэр өөһэднгөө үр хүүгэдэй Бурхача шинэ шатын нургуулин шөнэ байхан бариха эхилэ. Мою шулуу бэлдэхэл ехэ эршэтэйгээр ябуулагдажа байха юм. Энэ байшангай шулуун нуури цабидажа дүүргэгдэбэ. Колхозингууд болбол бургалтай шөнэ жэлэй эхилгэр энэ нургуулингаа байшангай барилгыс дүүргэжэ.

хүбиүүдтэ эрхим бэлэг болгожо үгэхын түлөө эрбэйтэй эршэтэйгээр ажаллана. Энэ колхоздо дүй дүршл ба шадбарин мэргэжэл ехэтэй модшо дархамуул олон юм. Тинмэнэ нургуулингаа байшангай бүхы шарин хүдэлмэринүүдыс өөһэднгөө хүүсөөр дүүргэжэ шадахаби гэжэ тус артелин колхозингууд мэдүүлэн байха юм.

Энэ артель Октябрьска революциин 30 жэлэй ой хүртэр шөнэ клуб барихэ адуургахээр хараална.

А. Шадав.

Зунай амаралтыс хайнаар эмхидхээ

Эхин ба дунда нургуулингуудай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай Обком болбол зунай үдэс багшанарай ба хүбиүүдэй амаралта эмхидхэхэ хэрэгтэ анхаралтайгаар ханджа байна. Мүнөө амаралтын түрүүшн сезоно тус союзыай Обком пионерүүдэй централна лагерьнуудта 80 нургалтыс эльгээгэ. Зунай үс сое хамта 350 хүүгэдэс лагерьт эльгээхээр хараална. Тэдэний тоодо 50 нургалтад санатори малярий лагерьта 40 хоног соо амарха юм. Энэ жэлдэ хүүгэдэй лагеринг түгээрэлгэдэ ба бусад гаргагшад энэ союзыай Обком 100 мянган түхэрин болмо.

Тэрэнэлэн багшанарай бэсын элүүрыс хайжаруулхын талаар ехэхэн хүдэлмэри ябуула. Мүнөө централна курортнуудта амархаар 20 багшанар тэрэ союзыай гаргаашаар эльгээгдэ. Тэрэ тоодо Бурят-Монголой габыяата багшанар нүхэд Жбанова, Трофимов, Эсэгэ оролоо хамгаалхын дайнай инвалдүүд-багшанар нүхэд Башкуев, Уланов ба бусад орлоо. Мүн Дээдэ-Березовкын амаралтын гэгтэ 1-хи ба 2-хи сезоно багшанар, педологическа институтай ба училишын студентүүд хамта дээрээ 32 хүн амарха байна.

Е. Ринчинова.

Туристнууд аянда мордохонь

Баяхан Улан-Удын ГорОПО, ВЛКСМ-эй Горком ба хазарыс шэнжэлэхэ түүхын музей болбол научна хүдэлмэрилэгшэд ба городой бургалтагтай туристска аянда яваха талаар зүйлөө үнэргэбэ. Тус зүйлөөс дээрэ музейн научна хүдэлмэрилэгшэд Кликунов ба Бухарова гэгшэд туристска аянда яваха маршрут ба зорилгонууд тухай хөөржэ үгэбэ. Туристнуудай нэгдэлхи группа хадаа Улан-Удэ — Бабушкин город — Байгал далайн урда эрье гэжэн маршруттайгаар абаха юм. Тэдээр революционер-большевик Бабушкинэй революционер ажал-ябуулгатай танилсахаа гадна, Байгал далайн амитац ба ургама-

лай зүйлүүдыс шэнжэлэн үзэхэ байна. Хөөрхон группынь яваха маршрут болбол Улан-Удэ — Галууча-нуур — Хамар-дабан болоно. Энэ маршрутгаар яваашад декабристнууд тухай материалуудыс суглуулаха ба Галууча-нуурай ба Хамар-дабанай байдалыс шэнжэлэхэ юм. Гурбадахи группа хадаа Улан-Удэ городохо гараад, Бабушкин горохоор Байгал далайе тойрон яважа, Усть-Баргузин, Ольхон нютагуудыс дайраад станци Байгал дээрэ зогсохо байна. Тинхэдэ Улан-Удэ — Хоринск Хорин маршрутгаар яваашад болбол Хорин буяндай түүхэ шэнжэлэхэ юм.

Байгааилин ба шэнжэлхы ухаанай буам

Һара, наранай хиртэлгэ юунһээ болодог

Эртэ урда сагта Һара ба наранай хиртэжэ, юрын шөнжэ түхэлөө гянтэ хубилхадань хүн зон ехээр айдаг бүдэдэг байхан юм. Энэ хадаа «бурханай уур суухалаа хүрэн» дээрһээ «тэнгэрин байдалда хубилалта болохон ушар» гэжэ тоолодог байгаа. Саг үнэргэдэ бүри энэ ушарай тусхай хэмтэй гуримтайгаар үзэгдэдэг байһанынь ажалагдахан байха юм. Эрдэмтэд болбол тэнгэрин бэлэ үзэгдэлүүдыс зүбөөр тайбариллааг эдөөн ба Һара наранай хиртэхэ гэхэ заргын үзэгдэлүүдэй хээээ болохо байһаныс хэдэн жэл урид мэдэн хэлэжэ шадаха болохон юм.

Юунһээ Һара наранай хиртэлгэ болодог гэшөө?

Газар ба Һара хадаа сүмэ гэрэлтэдэггүй бүртгээр болосуд гэшээ. Һара болбол газарыс тойрон эрьсэд ба өөрш гэрэлгүй, харин наранай гэрэл, нээ туяатай гэрэлтэдэг байна. Наранай гэрэлээр харын гэрэлтүүлэгдэдэг хубын бидэндэ харгагдааг. Һара болбол өөршгөө орбитор (замаар) эрьсн явахандаа бага ехэ боложо (шонын, арбантатанга г.м.) харгагдааг гэшээ.

Наранай диаметр (хэмжээ) харын диаметраа 450 дахин ехэ юм. Харин тэнгэридэ Һара Наран хөөрой ехэ багань бидэндэ аб адляар харгагдааг. Юуб гэхэдэ, Һара Газар хөөрой хоорондохид дайдала 400 дахин шахуу бага байна. Тээд, ямаршыс юмөнһээ ходо болохо бүри, Тээд юумын улам удам бага боложо харгагдааг байһанынь хэндэшье мэдэжэбшүү.

Хэрбээ шонын гү, али хуушанайнгаа үеэр Һара болбол Газар Наран хөөрой хоорондо орожо нэгэ шугам дээрэ тулахада, тэрэ Нарыс нүүдэллэхэ халхалхадань наранай хиртэлгэ болодог. Харын хүдэрээр харгагдааг (арбантатангай) үдэс Газар хадаа Һара Наран хөөрой тэд хоорондо орожо Газарай хүдэртэ харын орхоло, бидэнэр харын хиртэлгыс ажаланбид.

Наранай хиртэлгэ ехэ багаараа элдэб лянзын байдаг. Энэ хадаа Наранай дискын (хүдэрэвэй) хэдэ шэнээн Һараар халхалдананһаа дулдыдаха юм. Наранай хиртэлгэ үдэс хэээр торгодохон шэл соогуур харахада Наранай баруун заханаа харын өөрынгөө бүртгээр бөөр халхалжа эхилхыс ажалажа болохоор байдаг. Хир-

тэлгын түлэг дунда Һара болбол Наран хубинс халхална. Энэ ба дадан хубиньш наранай хиртэлгыс гэжэ нэрлэдэг байна.

Жэшээлхэдэ, Наранай хүсэл хиртэхэ үдэс эгээ ехэ фазам али 0,8 болобо гэжэ хэлэдэг. Энэ Наранай дискын хахалһань үгэ али дүрбэнэй гурбан хубинс Һара хахалһан ушар болоно.

Наранай дискын наараар гүйсэдэгдэхэдэ, Наранай дүүрэн түрэн болоно. Наранай хиртэлгэ 2 час саг соо үргэлжэлжэ болохо, эгээр дээр халхалагдааг байха үеһа гундһаа 7—8 минута хүртэр гэдэг. Энэ үдэс газар дээрэ түн болжо, тэнгэрихэ одо мүшэд явдагданаг. Гянтэ боро хараан улам бологодо мэхэлэгдэн эндүүрһэн шонхор уурхайдаа хоногодо өрчдөхө ха юм.

Яларма шарыс халхалаад байһанын бүртгээр хара дискыс тойроно, зохиод мүнгэтэн хашарһаантай, эгээр шүдтэн сасархын харгагдааг ушар зүйбэн Наранай хүсэл дүрбэнгээ үзэгдэдэг. Энэ ушарыс жэлэхэ гэшээ угаа ехэ научна үдэстэй. Тинмэнэ астрономууд Намангэс дөөр хиртэлгэ газарта тухай эльгээдэг байха юм.

Юуб гэхэдэ, наранай хиртэлгэ али бүхы хубилһань адляар байдаггүй. Хиртэлгын үеһа харын түрэн бүдээр газар дээр баруун тараа багаар хиртэлгэбэ гэжэ тохолоо хэлэхэ эзэлэн зурьжа гаралаг байха юм. Һарин одо мүшэнэй эрбэтын тэрэнгөө үеһа хайнаар шудалалганаг астрономууд болбол Һара Наранай тэлгэ хэээс аман сагта болохо байһанын зүбөөр минута секунда алгуурагшэ эльгээдэг байха юм.

Һарын үеһа болохо ба СССР-тэ хаха Наранай хиртэлгэ 1950 оной январин 12-то болохо байна. Һара болбол мүн хуу ба зарын хиртэлгэ байха юм. Һарын хиртэлгэ зарай Һара тээшэ харахан хахад халхалжа хэээр хиртэлгэбэ гэжэ тохолоо хэлэхэ аргаатай.

(Молхонингой налендарьһан)

Редакция ердэһэн бэшүүд

ОРХИГДОШОНОН КЛУБ

Яруунын аймгай Комсомольско сельсоветэй «Пуль Социализма» гэжэ колхозной правлени культурно-пийтын хүдэлмэридэ тон багаар анхаралаа хандуулаха. Культурна хүдэлмэринг гүамта болохо гансахан клубтай аад, тэрэнэ үни сагай заахарилгагүй, үнэһэнэнь шорой унажа байлааг юм. Мүн клубай хүдэлмэриис эрхилхэ хүниис мүнөө хүртэр томилгоогүй.

Байнаар, Энэ ушар дээрһээ клубыс дэлмэрингөө нүүлээр суургагшэй орлогшо, Тэнхэ байхан гэгшэ, премийн, ном дөбтэр гэхэ мэтэ үсэлтэй юмэнүүд мин лэ эзгэй оролдонхой байха юм.

Культурно-газаралынгээ амхалтунимэ эзэн бэшээр хандадаг явадалыс зайлуулаха шухала.

В. Байбуура.

Хээээ гуримтай болохо юм.

Ахын аймгай почтово комторо захилан газетэ ба журналуудыс саг болор соонь колхозингуудта хүргэнгүй. Жэшээлхэдэ аймгай центрһээ 50 км. байхан Бурнуголой сомоной «Улаан-Шулуута» колхоз болбол «Б. М. Правла», «Б. М. Үнэн», «Известия», «Соц. Земледелие» гэхэ мэтэ газетүүдыс захилан аад, мүнөө болтор апрель харын нэгэшье эхэмилэр газетэ абаагүй. Мүн зарим колхозингууд январь наранашыс хойшо газетэ абаагүй байха ушар бин.

Аймагай хэлхээ-холобоной тагтай газетэ, журналуудыс тараадаг тухайн үдэс, харин али нэгэн гурбадан хүнтэйгэй ябуужарханаг ушар нимһээ газетэ, журналуудыс газартаа хүрэнгүй үгы болоно.

Нимэ тээшэгүй байдалыс харахагад хэлхээ-холобоной комторын нийснүхэр Ситников юунэ амхархан бүт хэмжээ абадаггүй юм.

Д. Уянгай.

„Б.-М. Үнэний“ материаллаар хэмжээ абтага

„Кабанскын МТС хабарай тарилга дээрэ хамаг хүсээ хэрэглэнгүй“.

Кабанскын МТС колхозуудай поли дээрэ гарахан тракторнуудта анхаралаа табидаггүй, бригада дээгүүр мастерской-ташина ябуудаггүй, механикай заһамаар шажэ бага шүрбэ гэхэ мэтыс МТС абаашажа сагаа гэхэдэ, тракторнуудын минь байдаг байгаа. Энээн тухай башгэлэхан статья манай газетын энэ оной майн 25-ай номерто толилогдоо хан.

Эһоор хэмжээ абтажа, хабар тарилгын хүдэлмэри хайнаар үнэргэ гүрэнэй түсбэ бүхы показателрүс лэн дүүргэдэхэ гэжэ ВВП(б)-гэй Бүдэрэн айком манай редакциис мэдэсэнэ.

Харуусалгата релатори оллогшо Л. Л. ЛУБСАНОВ

Дээрэ дурсагдахан зүйлүүдэй

„ПРОГРЕСС“ „ЗОЛУША“.